

بررسی رابطه سیستم‌های اطلاعات حسابداری و حسابداری محیطی و اجتماعی با رویکرد مالی خرد

احمد نظامی، دانشجوی دکتری حسابداری، عضو هیات علمی دانشگاه پیام‌نور، ایران

Nezami.ahmad@ymail.com

سیدعباس مولوی، دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائنات

چکیده - جامعه حسابداری به توسعه قلمرو سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری به عنوان پشتیبان در امر تصمیم‌گیری، نه تنها در پایداری اقتصادی بلکه همچنین در پایداری اجتماعی و محیطی نیاز فزاینده‌ای دارد. طراحی، اجرا و ارزیابی سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری در قلمروهای حسابداری اجتماعی و محیطی مستلزم جمع کردن، سازمان‌دهی کردن اهداف چندگانه و نیاز سهامداران می‌باشد که به طور ضمنی در همه سطوح درگیر شوند. هدف حسابداری زیست محیطی فراهم آوردن اطلاعاتی است که برای ارزیابی عملکرد، تصمیم‌گیری، کنترل و گزارشگری به مدیران یاری رساند. لذا در این مقاله با رویکرد کتابخانه‌ای به بررسی رابطه سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری با حسابداری محیطی و اجتماعی پرداخته شده است.

کلمات کلیدی: سیستم‌های اطلاعاتی، سیستم‌های اطلاعات حسابداری، حسابداری محیطی، حسابداری اجتماعی، رویکرد مالی خرد

مقدمه

سازمان‌های امروزی در عصر اطلاعات، فعالیت و رقابت می‌کنند و اطلاعات تبدیل به منبع کلیدی اکثر سازمان‌ها شده است. در واقع، مبنای رقابتی از اطلاعات مشهود به اطلاعات نامشهود تغییر یافته است. جنبش نرم‌افزاری و تغییر و تحول سریع عصر امروز در حوزه علوم مدیریت و همچنین تأثیرات آن در حسابداری و گزارش‌دهی به صاحبان سرمایه، افراد مسئول در این امر را به آن واداشته که به فکر یافتن راه‌حلی برای حرکت سریع به سوی رشد و توسعه باشند. در این راستا، تصمیماتی که توسط مدیر اخذ می‌شود، به طور عمده در حرکت به سوی رشد و توسعه تأثیر مستقیم خواهد داشت. به همین جهت، در دسترس بودن اطلاعات مناسب (صحیح، به موقع و مربوط) می‌تواند مدیریت را در این امر خطیر یاری رساند. به علاوه، با توجه به این

که امروزه روابط اقتصادی میان واحدهای تجاری بسیار پیچیده و رقابتی شده است، بقای یک واحد تجاری متأثر از در اختیار داشتن اطلاعات است و به همین جهت، مساله اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. پیش از این، به دست آوردن اطلاعات صحیح و به موقع در شرکت‌های مختلف امری بسیار پرهزینه و مشکل بود تا اینکه علوم مدیریت و حسابداری با در اختیار گرفتن سیستم‌های مکانیزه توانستند به اهداف سازمانی خود دست یابند. در واقع، چون گردآوری اطلاعات ممکن است، این شرکت‌ها به سیستم‌های اطلاعاتی روی آورده‌اند. امروزه که با اصطلاحاتی همچون انفجار اطلاعات و آناشری اطلاعات روبه‌رو هستیم از سیستم‌های اطلاعاتی به عنوان راه‌هایی از چنین معضلاتی یاد می‌گردد. با این حال، سازمان‌ها به سیستم‌های اطلاعاتی نیاز دارند که متناسب با نیازهایشان و ساختار سازمانی آنها باشد (۱).

در دهه‌های اخیر پدیده‌های جهانی سازی، همبستگی و تعامل در محیط اقتصادی را مورد توجه قرار داده است. هر رویدادی در هر نقطه‌ای از دنیا، اثری کوچک یا بزرگ بر محیط اقتصادی پیرامونش دارد. بنابراین، هر شرکتی صرف‌نظر از عملیات، اندازه و منطقه عملیاتی‌اش، باید دوام‌پذیری، ظرفیت ارتباطی و میزان رسیدن به اهداف اقتصادی و مالی که آن را بیشتر در موضع رقابت قرار می‌دهد، به اثبات برساند.

جامعه حسابداری به توسعه قلمرو سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری به عنوان پشتیبان در امر تصمیم‌گیری، نه تنها در پایداری اقتصادی بلکه همچنین در پایداری اجتماعی و محیطی نیاز فزاینده‌ای دارد. طراحی، اجرا و ارزیابی سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری در قلمروهای حسابداری اجتماعی و محیطی مستلزم جمع کردن، سازمان‌دهی کردن اهداف چندگانه و نیاز سهامداران می‌باشد که به طور ضمنی در همه سطوح درگیر شوند. سهامداران مختلف که در رقابت هستند و در زمان‌ها بر علایق ناسازگار خود، اهداف دوجانبه انحصاری را پیش‌بینی می‌کنند، اطلاعات متناقض و تقاضاهای جوابگوئی سیستم‌های حسابداری را می‌سازند (۲).

حسابداری محیط زیست شاخه‌ای از حسابداری است که به جمع‌آوری اطلاعات هزینه‌های زیست محیطی و بکارگیری این اطلاعات در انجام محاسبات مربوط به قیمت تمام شده کالاها و خدمات می‌پردازد. این شاخه از حسابداری در سطوح خرد و کلان اقتصاد کاربرد دارد (۳). گزارشگری زیست محیطی و اجتماعی ابزاری جهت پاسخگویی و حسابداری شرکت‌ها در قبال عملکرد خویش است گزارش‌ها باید اطلاعات بی‌طرفانه‌ای فراهم کنند که به ذینفعان اجازه دهد تا برآورد قابل اطمینانی از عملکرد زیست محیطی و اجتماعی سازمان داشته باشد (۴). حسابداری زیست محیطی مبتنی بر تلفیق محیط زیست به عنوان یک منبع سرمایه و لحاظ کردن هزینه‌های زیست محیطی به عنوان یکی از هزینه‌های قابل قبول در فرآیندهای اقتصادی و محاسباتی

است. هدف حسابداری زیست محیطی فراهم آوردن اطلاعاتی است که برای ارزیابی عملکرد، تصمیم‌گیری، کنترل و گزارشگری به مدیران یاری رساند (۵). لذا در این مقاله با رویکرد کتابخانه‌ای به بررسی رابطه سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری با حسابداری محیطی و اجتماعی پرداخته شده است.

سیستم‌های اطلاعاتی

در عصر انفجار اطلاعات، فناوری اطلاعات با سرعتی فزاینده در حال پیشرفت است. همچنین بازدهی تولید، کارایی و بهره‌وری سازمان‌ها را افزایش داده، موجب مرغوبیت و بهبود کیفیت محصولات و خدمات تولیدی، افزایش قدرت رقابت، نوآوری و ابداع فرآورده‌های نوین، ایجاد تحولات فنی در صنایع و در نهایت، توسعه اقتصادی کشورها شده است (۶). مدیریت امروز در مواجهه با افزایش پیچیدگی تصمیم‌گیری‌ها دریافته است که سیستم‌های دستی گسترده و غیرمتمرکز و اغلب غیرمرتبط موجود، قادر به تامین اطلاعات مورد نیاز و ارائه‌ی آنها در زمان مناسب نیستند و اغلب مدیران سازمان‌ها با انبوهی از داده‌ها و یا طوماری از سوابق اطلاعاتی روبرو هستند که در تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی و کنترل و هدایت صحیح و مطلوب، تاثیر چندانی ندارند. رفع تناقض مذکور و فراهم کردن مقدمات دسترسی مدیریت به یک مجموعه اطلاعاتی منظم، کامل، صحیح و قابل انعطاف در گرو تهیه مجموعه‌ای جامع و به هم پیوسته از سیستم‌ها و سازوکارهایی است که به آن سیستم اطلاعات مدیریت گفته می‌شود (۷).

سیستم‌های اطلاعات حسابداری

سیستم اطلاعاتی حسابداری مولفه و عنصری از شرکت است که به وسیله پردازش رویدادهای مالی، اطلاعات مالی، اطلاعات مناسب مبنای تصمیم‌گیری را در اختیار استفاده‌کنندگان قرار می‌دهد (۸). سیستم اطلاعات حسابداری سیستمی است که عملیات جمع‌آوری و ذخیره‌سازی داده‌های مالی را طی فرایندهای حسابداری انجام می‌دهد و پس از پردازش این داده‌ها، اطلاعات مورد استفاده تصمیم‌گیرندگان سازمانی را تولید می‌نماید. سیستم اطلاعات حسابداری در نهایت با ارائه گزارش‌های هوشمندانه مالی، می‌تواند تصمیم‌گیرندگان و مدیران سازمان را در برنامه‌های راهبردی‌شان کمک نماید.

گرفتن تصمیم نیازمند در خدمت گرفتن اطلاعات صحیح، بهنگام، قابل اتکا و .. خواهد بود که خود استفاده از سیستم‌های پیچیده مالی و غیرمالی را الزام می‌نماید، یکی از مهمترین سیستم‌هایی که موثر در تصمیمات می‌باشد سیستم اطلاعات حسابداری است، مثل راه‌اندازی سایت تولید یک قطعه خاص در یک

شرکت تولیدی، خرید سهام یک شرکت، تولید یک محصول جدید که تماماً این موضوعات از دید مالی و عملیاتی بررسی می‌گردد، دریافت اطلاعات مالی به جهت انتفاع رسانی به یک واحد تجاری، تاثیر بسزایی بر اتخاذ تصمیمات درست دارد (۹).

حسابداری محیطی و اجتماعی

طی دهه ۱۹۸۰ محیط زیست و توجه به آن اهمیت زیادی پیدا کرد. گروه‌های مختلف اجتماعی طرفدار و حامی محیط زیست شرکت‌ها را عامل اصلی تأثیرگذار بر روی محیط زیست معرفی کردند و به طور جدی خواستار این موضوع شدند که شرکت‌ها در مقابل فعالیت‌هایی که انجام می‌دهند و این فعالیت‌ها بر روی محیط زیست تأثیر می‌گذارد باید پاسخگو باشند و اثرات اجتماعی و زیست محیطی که فعالیت‌های آنها بدنبال دارد را به طور شفاف افشاء کنند و تبعات و هزینه‌های این فعالیت‌ها را بر روی محیط زیست بپذیرند. این موضوع کم‌کم در پژوهش‌های محققان تجربی مدنظر قرار گرفت و اهمیت آن در پژوهش‌هایی که انجام می‌دادند، متجلی شد به نحوی که اصطلاح حسابداری اجتماعی به اصطلاح حسابداری زیست محیطی و اجتماعی تبدیل شد. حسابداری اجتماعی و زیست محیطی به عنوان فرایند انتقال اثرات محیطی فعالیت‌های اقتصادی سازمان به گروه‌های ذینفع در جامعه تعریف می‌شود حسابداری اجتماعی و زیست محیطی بخشی از دانش حسابداری است که هدف آن اندازه‌گیری و گزارشگری اثرات اجتماعی و هزینه‌های زیست محیطی (هزینه‌ها و منافع اجتماعی) ناشی از فعالیت‌های واحد تجاری است. حسابداری اجتماعی و زیست محیطی فرایند گردآوری، اندازه‌گیری و گزارشگری معاملات و تأثیرات متقابل این معاملات بین واحد تجاری و جامعه پیرامونی اوست. حسابداری اجتماعی و زیست محیطی از طریق اندازه‌گیری و گزارشگری تأثیرات متقابل واحد تجاری و جامعه پیرامونی‌اش، ارزیابی از توان ایفای تعهدات اجتماعی را امکان‌پذیر می‌سازد (۱۰).

مفاهیم، دیدگاه‌ها و رویکردهای عملی و کاربردی را در حسابداری اجتماعی و زیست محیطی ارائه می‌کنند. در حسابداری زیست محیطی و اجتماعی پنج مفهوم اساسی وجود دارد:

۱- معاملات اجتماعی:

معاملات اجتماعی، معاملات و مبادلات متقابل بین واحد تجاری و جامعه پیرامون آن است که نتیجه‌ای از تصمیمات و اقدامات اقتصادی واحد تجاری و جامعه پیرامون اوست. ویژگی این نوع معاملات این است که در بازار معاملات اقتصادی نمایان نیستند. شناسایی گزارشگری معاملات اجتماعی به صورت خالص تأثیرات آن در قالب سود خالص دوره مالی، معیار مناسبی برای بررسی تاثیر اجتماعی واحد تجاری است.

۲- سود اجتماعی:

سود اجتماعی خالص مشارکت و تاثیرات معاملات اجتماعی واحد تجاری با جامعه پیرامونی اش طی دوره مالی است که از مقایسه هزینه‌ها و منافع اجتماعی به دست می‌آید. در هنگام محاسبه سود اجتماعی، تطابق صحیح هزینه‌های اجتماعی با منافع اجتماعی باید صورت گیرد.

۳- ارکان اجتماعی:

ارکان اجتماعی، گروه‌های اجتماعی هستند که به طور غیر رسمی با واحد تجاری قرارداد اجتماعی منعقد کرده‌اند و پیامد آن تعهدات اجتماعی برعهده واحد تجاری است. در سیستم حسابداری مرسوم این ارکان اجتماعی به رسمیت شناخته نشده و فقط سرمایه و حقوق صاحبان سهام و تعهدات رسمی واحد تجاری و تغییرات طی دوره آن، ثبت و گزارش می‌شود. در سیستم حسابداری اجتماعی، این حقوق و علائق اجتماعی نسبت به واحد تجاری، از طریق حساب سرمایه اجتماعی، قابل شناسایی و گزارشگری است.

۴- سرمایه اجتماعی:

سرمایه اجتماعی، میزان علائق، حقوق و ادعاهای ارکان اجتماعی نسبت به واحد تجاری است. ثبت و گزارشگری چنین حقوق و علائقی ممکن است با سیستم حسابداری مرسوم مطابقت نداشته باشد ولی در عین حال اندازه‌گیری و گزارشگری سرمایه اجتماعی به عنوان مبنایی سودمند و مفید برای استفاده‌کنندگان هنگام تصمیم‌گیری خواهد بود.

۵- خالص دارایی اجتماعی:

خالص دارایی اجتماعی، مابه‌التفاوت افزایش منابع جامعه و تحلیل منابع جامعه در اثر فعالیت واحد تجاری در طول عمر اوست. خالص دارایی اجتماعی در سیستم حسابداری مرسوم به عنوان یک منبع بالقوه کسب سود در فرایند عملیات واحد تجاری شناسایی و گزارش نمی‌شود؛ در حالی که خالص دارایی اجتماعی می‌تواند مبنایی سودمند برای تصمیم‌گیری‌های بهینه استفاده‌کنندگان و مدیریت واحد تجاری باشد (۱۱).

نتیجه‌گیری

همان‌طور که در چارچوب مفهومی هیات استانداردهای حسابداری مالی و هیات استانداردهای حسابداری بین‌المللی تأیید شده است، حسابداری باید به عنوان یک سیستم اطلاعاتی در نظر گرفته شود. فناوری اطلاعات عصری کلیدی در حذف محدودیت‌های زمانی و مکانی است و باعث دسترسی بهتر و سریعتر به اطلاعات، به

روز بودن و .. می‌شود (۱۲). به عنوان مثال هدف از سرمایه‌گذاری در سهام شرکت‌ها، حداکثر کردن سود و رفاه سرمایه‌گذار است که برای رسیدن به این هدف، باید تصمیمات سرمایه‌گذاری مناسبی اتخاذ شود. یکی از پارامترها و معیارهایی که سرمایه‌گذاران در تصمیم‌گیری از آن بهره می‌برند، اطلاعات حسابداری منتشر شده توسط شرکت‌ها است. امروزه حسابداری و گزارشگری اجتماعی شرکت‌ها، به عنوان یکی از رویکردهای بااهمیت حسابداری مطرح است که در صورت اجرا می‌تواند اطلاعات باارزشی را در اختیار استفاده‌کنندگان از اطلاعات حسابداری از جمله سرمایه‌گذاران قرار دهد (۱۳).

امروزه، مشکلات اجتماعی از جمله مسائلی است که مورد مناظرات سیاسی قرار گرفته و جستجو برای یافتن راه این مشکلات اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است. رشد و توسعه‌ی صنایع، کارخانه‌ها و واحدهای تجاری همگام با ایجاد و تکامل نهادهای اجتماعی، تحول در نقش اطلاعات، تحول در تشکیلات دولتی و سرانجام تحول در اخلاق، به تدریج تعهدات و الزاماتی را به عهده واحدهای تجاری گذاشته که پیش از این تحولات، چنین تعهداتی به این شدت رسمی و قانونمند نشده بود. یکی از پیامدهای این رشد و توسعه‌ی صنعتی، ظهور پیوند اقتصاد با اخلاق و سیاست و تاثیر متقابل مسائل اقتصادی و اخلاقی و ارزش‌های اجتماعی بر یکدیگر است. بدین ترتیب، مدیریت واحدهای تجاری دیگر صرفاً افزایش سودآوری یا تولید کالا را تنها هدف خویش ندانسته بلکه موضوعاتی دیگر همچون پرداخت حقوق عادلانه به کارگران، رعایت کیفیت و بهای تولیدات، آلودگی محیط زیست و سایر مسائل اخلاقی، سیاسی، نژادی و اجتماعی را نیز باید رعایت کنند. بنابراین واحدهای تجاری به جای داشتن عملکرد صرفاً اقتصادی به صورت نهادهای چندمنظوره درآمد‌اند. از سوی دیگر تحت تاثیر این تحولات، چگونگی ارزیابی عملکرد و معیارهای آن دگرگون شده، از چارچوب تنگ و محدود اقتصادی فراتر رفته و معیارهای عملکرد اجتماعی که مبنای ارزیابی عواقب و تاثیرات اجتماعی فعالیت‌های واحد تجاری است، پدیدار شده است. حسابداری اجتماعی پاسخی به این مشکلات می‌باشد که با در نظر گرفتن نتایج اجتماعی تصمیمات همچون اثرات اقتصادی آنها سعی در گسترش دامنه‌ی حسابداری سنتی داشته و معیارهای جدیدی را برای تعریف اهداف اجتماعی و ارزیابی میزان پیشرفت در نیل به این اهداف می‌طلبد. همچنین حسابداری اجتماعی سعی دارد تا این تاثیرات متقابل عملکرد واحدهای تجاری و جامعه‌ی پیرامونش را شناسایی و برای تصمیم‌گیری صحیح‌تر استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی گزارش کند (۱۴).

از تصویب قانون سرلبنز اکسلی در سال ۲۰۰۲؛ پژوهشگران حسابداری دوباره بر روی مسائل کنترل و پاسخگویی سیستم‌های اطلاعاتی تمرکز کردند. موضوعی که مورد علاقه خاص پژوهشگران قرار گرفته است ارزیابی ماهیت و اثربخشی محیط کنترلی است (۱۵؛ ۱۶؛ ۱۷).

محیط کنترلی نشان‌دهنده پایه و اساس برای سیستم کنترل‌های داخلی سازمانی و شامل مدیریت ارزش‌های اخلاقی و صداقت، ساختار سازمانی و اقتدار و ترتیب گزارشگری است (۱۵). به عبارت بهتر با توجه به اینکه مدیران عمدتاً مسأله‌ی سودآوری شرکت را مورد توجه خاص قرار می‌دهند و در این رابطه با محدود نمودن هر چه بیشتر هزینه‌ها، بنای افزایش سود شرکت را دارند، از این رو طبیعی است که به صورت خودجوش، هیچ‌گاه به دنبال مسائل مربوط به هزینه‌های اجتماعی و جبران خسارات وارده به محیط زیست نخواهد بود مگر آنکه همانند برخی از کشورها الزامات قانونی لازم در این مورد، آنان را وادار به اجرای مقررات و دستورالعمل‌های مربوطه کنند. از طرفی در صورتی که شرکت مجبور به پرداخت بهای خسارت وارده به محیط شود آن را جزء هزینه‌های غیرقابل کنترل منظور نموده و ارزیابی عملکرد مدیران شامل این گونه هزینه‌ها نخواهد بود. لذا می‌بایست سیستم‌های اطلاعات حسابداری به گونه‌ای طراحی گردد که گزارش‌های اجتماعی در بخش‌های کوتاهی از گزارش سالیانه به سهامداران، مکتوب به انتشار آن دسته از مسائل اجتماعی که شرکت با آن سروکار دارد، پردازد. لذا با داشتن هزینه‌های انجام شده در گزارشگری اجتماعی، قابلیت مقایسه عملکرد سال‌های گوناگون با یکدیگر فراهم می‌شود و درجه موفقیت شرکت نسبت به سطح تعهدات مالی فعالیت‌های اجتماعی اعلام شود که توسط سیستم‌های اطلاعات حسابداری صورت می‌گیرد.

به کارگیری و استفاده از منابع اجتماعی باعث روی دادن معاملات اجتماعی بین واحد تجاری و جامعه پیرامونش می‌شود. پیامد این معاملات اجتماعی، هزینه‌های اجتماعی به معنی کاهش منابع اجتماعی و منافع اجتماعی به معنی افزایش و بهبود منابع اجتماعی است. هدف نهایی حسابداری اجتماعی اندازه‌گیری و گزارشگری این منابع، هزینه‌ها و منافع اجتماعی و نهایتاً خالص مشارکت اجتماعی واحد تجاری است. سود حسابداری فقط بخشی از این مشارکت را نشان می‌دهد زیرا صرفاً براساس معاملات بازار، اندازه‌گیری شده و معاملات متعدد دیگری را که به طور همزمان با معاملات اقتصادی به طور غیررسمی بین واحد تجاری و جامعه روی داده را نادیده گرفته است. سیستم‌های اطلاعات حسابداری می‌تواند به اجرای اثربخش حسابداری اجتماعی و محیطی کمک کند. بدون وجود این سیستم‌ها به احتمال قوی حسابداری اجتماعی و محیطی در حد تئوری باقی می‌ماند و عدم اجرای حسابداری اجتماعی و محیطی و گزارشگری از طریق سیستم‌های

اطلاعات حسابداری باعث کتمان بسیاری از حقایق موجود در شرکت‌ها می‌شود که این امر ممکن است منجر به تحریف واقعیت و در نهایت باعث گمراهی استفاده‌کنندگان از اطلاعات حسابداری و در نتیجه عدم تخصیص بهینه منابع گردد. لذا پیشنهاد می‌شود استفاده از سیستم‌های اطلاعات حسابداری به منظور پیاده‌سازی حسابداری اجتماعی و محیطی در قالب استانداردهای لازم جهت ملزم ساختن شرکت‌ها به افشاء اطلاعات اجتماعی و محیطی، تدوین و مورد اجرا قرار گیرد.

مراجع

- [1]- خواجوی، شکرالله و اعتمادی جوریابی، مصطفی. (۱۳۸۹)، بررسی عوامل مؤثر بر پیاده‌سازی موفق سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله پژوهش‌های حسابداری مالی، سال دوم، شماره دوم، شماره پیاپی ۴، صص ۱-۲۲.
- [2]- Dillard, Jesse., Yuthas, Kristi b., Baudot, Lisa. (2016), Dialogic framing of accounting information systems in social and environmental accounting domains: Lessons from, and for, microfinance, International Journal of Accounting Information Systems, 23 , pp. 14-27.
- [3]- شاه‌ویسی، فرهاد و سلیمانیان، محمد. (۱۳۸۳). حسابداری محیط زیست: هزینه‌ها و کاربردها در تصمیم‌گیری. مجله حسابداری، سال بیست و دوم، شماره ۱۸۵، صص ۳۱-۴۰.
- [4]- علی‌خانی، راضیه و مهران جوری، مهدی. (۱۳۹۳)، کاربرد تئوری افشای اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی، فصلنامه مطالعات حسابداری و حسابرسی، شماره ۹.
- [5]- حجازی، رضوان و محرمی، مژگان. (۱۳۹۴)، تدوین شاخص‌های مورد نیاز در تهیه سیستم حسابداری محیط زیست پسماند.
- [6]- ابراهیمی‌نژاد، مهدی؛ حسین‌زاده، عباس (۱۳۸۸). بررسی موانع و مشکلات استقرار نظام اطلاعاتی مدیریت: مورد مطالعه در مجتمع مس سرچشمه رفسنجان. دو ماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه شاهد. سال شانزدهم شماره ۳۵.
- [7]- مهدی‌زاده، عبدالله. (۱۳۹۰). بررسی موانع استقرار سیستم اطلاعات مدیریت در ادارات دولتی ایلام، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی، به راهنمایی: حسین مهدی‌زاده، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج.

- [8]- رهنمای رودپشتی، فریدون؛ نیکومرام، هاشم و محمودی، محمد. (۱۳۹۲). سنجش تاثیر سیستم اطلاعات حسابداری مدیریت مبتنی بر پشتیبانی تصمیم و هوش تجاری بر عملکرد مالی واحدهای اقتصادی، فصلنامه مدیریت، سال دهم، شماره ۳۲، صص ۱۱۱-۱۲۳.
- [9]- حاجیها، زهره و نیونی، شایسته، (۱۳۹۳)، بررسی تاثیر خصوصیات سیستم اطلاعات حسابداری بر عملکرد این سیستم در شرایط تحلیل‌پذیری وظیفه، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، سال هفتم، شماره بیست و یکم، صص ۴۷-۵۸.
- [10]- شیپوریان، سعید و رنجیر ثمرخان، علیرضا. (۱۳۹۲)، مفاهیم حسابداری مسئولیت‌های اجتماعی، مجله کار و جامعه. شماره ۱۶۶.
- [11]- انصاری مسعود. (۱۳۹۱)، حسابداری مسئولیت‌های اجتماعی.
- [12]- خواجهی، صادق زاده مهارلویی و تقی زاده، (۱۳۹۲)، سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری و تحلیل شبکه‌های اجتماعی.
- [13]- رضائی، ندا؛ تفنگ‌ساز، آرش و خان‌احمدی، محبوبه. (۱۳۹۱)، آشنایی اجمالی با حسابداری اجتماعی و حسابداری مسئولیت‌های اجتماعی، اولین همایش ملی حسابداری و مدیریت، واحد نور.
- [14]- Bowen, P., Cheung, M-YD. and F. Rohde. (2007). "Enhancing IT Governance Practices: a Model and Case Study of an Organization's Efforts." International Journal Accounting Information System. Vol. 8, pp. 191-221.
- [15]- Bart, C. and O. Turel. (۲۰۱۰). "IT and the Board of Directors: an Empirical Investigation into the "Governance Questions" Canadian Boardmembers Ask about IT." Journal Information System, Vol. ۲۴, pp. ۱۷۲-۱۴۷.
- [16]- Klamm, B. and MW. Watson. (۲۰۰۹). "SOX ۴۰۴ Reported Internal Control Weaknesses: A Test of COSO Framework Components and Information Technology." Journal Information System, Vol. ۲۳. pp. ۱.
- [17]- COSO. (۱۹۹۲). "Internal Control-Integrated Framework." Jersey City, NJ: American Institute of Certified Public Accountants.